

8-12 Yaş Çocukların Saldırganlık Düzeylerinin, Anne-Baba Tutumu ve Duygu Düzenleme Becerileri ile İlişkisinin İncelenmesi

Examination of the Relationship Between Aggression Levels of 8-12 Year Old Children and Parental Attitude and Emotion Regulation Skills

ÖZET

Bu çalışmada 8-12 yaş aralığında çocuğu olan ebeveynlerin, çocuklarında algıladıkları saldırganlık düzeylerinin; çocuğun cinsiyeti, yaşı, duygu düzenleme becerileri ve ebeveynlerin tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. İlişkisel tarama modelinin kullanıldığı araştırmanın örneklemini Konya ilinde 8-12 yaş aralığında çocuğa sahip 366 ebeveyn oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak, "Çocuklar için Saldırganlık Ölçeği Anne Baba Formu", "Çocuklar için Duygu Düzenleme Ölçeği Yetişkin Formu (ÇDDÖYF)", "Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ) B Formu" ve "Demografik Bilgi Formu" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; otoriter ebeveyn tutumunun, hoşgörülü ebeveyn tutumunun, demokratik ebeveyn tutumunun, duygu düzenleme becerisinin, duygu yoğunluğunun, çocuk cinsiyetinin ve yaşının hep birlikte saldırganlığın %15'ini açıkladığı tespit edilmiştir. Otoriter ebeveyn tutumunun ve duygu yoğunluğunun saldırganlığı pozitif ve anlamlı düzeyde; demokratik ebeveyn tutumunun ise saldırganlığı negatif ve anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir. Hoşgörülü ebeveyn tutumunun, duygu düzenleme becerisinin, çocuk cinsiyetinin ve yaşının ise saldırganlığı bu çalışmada anlamlı düzeyde yordamadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Saldırganlık, Duygu Düzenleme Becerisi, Ebeveyn Tutumu

ABSTRACT

This study aims to investigate the relationships among the perceived aggression levels in children aged 8-12 and factors such as the child's gender, age, emotion regulation skills, and parental attitudes. The research, utilizing a relational screening model, includes a sample of 366 parents with children aged 8-12 in the Konya province. Data collection instruments used in the study include the "Aggression Scale for Children Parent Form", "Emotion Regulation Scale Adult Form (ERSAF)", "Parental Attitude Scale (PAS) B Form" and "Demographic Information Form". The study's findings reveal that authoritarian parental attitude, permissive parental attitude, democratic parental attitude, emotion regulation skills, emotional intensity, child gender, and age collectively explain 15% of aggression. It is determined that authoritarian parental attitude and emotional intensity positively and significantly predict aggression, while democratic parental attitude negatively and significantly predicts aggression. Permissive parental attitude, emotion regulation skills, child gender, and age are not found to significantly predict aggression in this study.

Keywords: Aggression, Emotion Regulation Skills, Parental Attitude

GİRİŞ

Orta çocukluk süreci ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, genellikle erken çocukluk ve ergenlik dönemi ile ilgili çalışmaların yapıldığını ve bu dönem ile ilgili araştırmalara diğer dönemlere kıyasla daha az yer verildiği görülmektedir (Mah & Ford-Jones, 2012). Oysaki 8-12 yaş aralığındaki çocukluk dönemi, bireylerin hayatlarının ileri süreçlerinde karşılaşılabilecekleri güçlüklerle hazır olmaları ve sosyal hayata uyum sağlamaları için sosyal işlevselliklerinin, bilişsel düzeylerinin arttığı oldukça önemli bir dönemdir (Harold & Hay, 2005). Çocuklarda rahatlıkla gözlemlenebilen problem davranışların aslında sosyal becerilerde gelişimin düşük olması, dışlanma, akranları ve sosyal çevreleri tarafından tercih edilmemesi sonucunda oluşan yalnızlık ile ilişkili olduğu bilinmektedir (Gresham, Lane, MacMillan ve Bocian, 1999). Bu sorunların ortaya çıkış dönemi ile ilgili yapılan bir çalışmada özellikle dürtülerin kontrolsüzlüğünün ve davranış bozukluklarındaki ortalama yaşın 11 olduğu belirtilmiştir (Kessler vd, 2005).

Saldırganlık birçok şekilde tanımlanmıştır. Krishnaveni ve Shahin (2014) saldırganlığı, insanların zarar verme amacı ile başkalarına yönelik olan zihinsel ve fiziksel davranışların bütünü olarak tanımlamıştır. Buss ve Perry'nin (1992) tanımına göre, "düşmanca, yanlış anlamalar ve olumsuz duygularla ilişkilendirilmiş eylemler" şeklinde ifade edilmiştir. Volavka (2008), saldırganlığı, "Yıkıcı eylem" ifadesiyle tanımlamıştır ve bu kavramı, bir bireyin veya

Ayşenur Çakır¹

How to Cite This Article

Çakır, A. (2024). "8-12 Yaş Çocukların Saldırganlık Düzeylerinin, Anne-Baba Tutumu ve Duygu Düzenleme Becerileri ile İlişkisinin İncelenmesi" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:10, Issue:2; pp:293-307. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10705228>

Arrival: 28 December 2023
Published: 27 February 2024

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

*Bu çalışma "8-12 Yaş Çocukların Saldırganlık Düzeylerinin, Anne-Baba Tutumu ve Duygu Düzenleme Becerileri ile İlişkisinin İncelenmesi" isimli tezden üretilmiştir.

¹ Psikolog, KTO Karatay Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Disiplinler Arası Aile Danışmanlığı Yüksek Lisans Bölümü, Konya, Türkiye. ORCID NO: 0000-0001-7317-7964. ROR ID: <https://ror.org/054341q84>

nesnenin fiziksel veya psikolojik bütünlüğüne tamamen veya kısmen zarar veren herhangi bir davranışı içerdiği konusunda vurgu yapmıştır. Saldırganlık kavramının tanımları zamanla giderek daha karmaşık ve çok yönlü hâle gelmiştir. Günümüzde, DSM-5'te, Saldırganlık "Davranış bozukluğu" kategorisi altında ele alınmaktadır (APA, 2013). Çeşitli saldırganlık türleri de, literatürdeki bir dizi araştırma ve saldırganlığın kökenlerini açıklayan teoriler tarafından incelenmiştir. Freud'un Psikanalitik Kuramı ve Lorenz'in Etiyoloji Kuramı saldırganlığın insanın doğumundan itibaren var olduğunu ve insanın doğasından kaynaklanan bir içgüdü olduğunu ileri sürer (Hogg & Vaughan, 2007). Bu kuramlar, bireylerin biyolojik yapılarından kaynaklı sinir istemi ve genetik faktörlerin de etkisiyle saldırgan tutum ve davranışlar gösterdiklerini savunmaktadır (Yıldırım, 2007). İçgüdü temelli kuramların dışında saldırganlığın çevresel faktörlerle de ilgisi olduğunu vurgulayan kuramlardan biri ise Engelleme-Saldırganlık Kuramıdır. Bu kuram bireylerin sonucunda mutlu olacaklarını düşündükleri, bir amaç doğrultusunda uğraşları engellendiği takdirde saldırganlığa eğilimli hale geldikleri savunulmaktadır (Berkowitz, 1993). Öğrenme kuramlarında ise saldırganlığın, bir davranışın cezalandırılması halinde gelecekte yapılmasının azalacağı; davranışın ödüllendirilmesi halinde ise davranışın yapılma olasılığının artacağı ve bu şekilde öğrenildiği savunulmaktadır (Freedman vd., 1989). Saldırganlığı açıklayan bir başka kuram olan Heyecan/Uyarma Transferi kuramında ise uyarılma düzeyinin yüksek olmasından kaynaklı saldırgan davranışların ortaya çıkabileceği düşünülmektedir (Hogg ve Vaughan, 2007). Saldırganlık ile ilgili bazı kuramlar, saldırgan davranışların doğuştan gelen, içgüdüsel ve evrensel bir özellik olduğunu savunurken; diğer yaklaşımlar, bu davranışların modelleme veya yaşantılar yoluyla öğrenildiğini ve çevresel etmenlerden etkilendiğini öne sürmektedir. Aile de bu noktada çocukların yaşamındaki en önemli ve kritik faktörlerden biridir ve çocuğun en fazla etkileşimde bulunduğu topluluk olarak çocuğa model oluşturmaktadır (Çağatay, 2003).

Çocuklar, dünyaya geldikleri andan itibaren temel ihtiyaçlarını karşılayan ve bakım veren ebeveynlerinin kendi düşünce, duygu ve idealleriyle çevrelenmişlerdir. Ebeveynler, çocuklarının gelecekte belirli beklentilere uygun bir standarda ulaşmalarını arzulamaktadırlar. Bu standartlara ulaşmaları için çocukların ahlaki değerleri, disiplini ve sorumluluğu kazanmalarını amaçlarlar (Mussen, 1984). Ebeveynler, çocuklarını yetiştirirken bu hedefe yönelik belirli davranış kalıplarını benimserler (Baumrind, 1966). Ebeveynler, çocuklarının davranışlarını şekillendirmek amacıyla rol model olarak hareket eder ve çeşitli yöntemler deneyerek çocuklarını etkilerler. Bu bağlamda, ebeveynlerin davranış, beklenti, tutum ve inançlarını içeren süreç bütünüyle ebeveyn tutumları olarak adlandırılabilir (Darling & Steinberg, 1993).

Ebeveyn tutumlarının farklı sınıflandırılmaları tarihsel süreç içerisinde incelendiğinde, ilk olarak en çok kabul edilen yaklaşımlardan biri olan Baumrind'in sınıflaması karşımıza çıkmaktadır. Baumrind'in sınıflandırmasına göre ebeveyn tutumları izin verici, demokratik ve otoriter tutum olarak üç sınıfta incelenmiştir (Baumrind, 1966). İlerleyen süreçle birlikte Maccoby ve Martin (1983) Baumrind'in sınıflandırmasına ek olarak iki farklı ebeveyn boyutu daha tanımlamıştır; bu iki boyut talep/kontrol ve ilgi/kabul olarak isimlendirilmiştir. Maccoby ve Martin (1983), Baumrind'in sınıflandırmalarından ilham alarak, bu iki boyutun belirleyici olduğu dört farklı ebeveynlik tarzını tanımlayan bir model geliştirmiştir (Kuzu, 2018). Maccoby ve Martin (1983)'in tanımladığı dört farklı boyut ise izin verici/ ihmalkâr, izin verici /müsamahakâr, otoriter ve demokratik boyutlardır.

Darling ve Steinberg (1993) ise ebeveyn davranışlarının ve tutumlarının farklı yapıları temsil ettiğini vurgulamış, tutum odaklı yaklaşımların, çocuğun gelişimi için önemli olan davranışları göz ardı edebileceğini belirtmişlerdir. "Birleştirilmiş model" adını verdikleri yaklaşımlarında da hem tutum hem de davranışlara aynı anda odaklanılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Literatürde sınıflandırmaların genellikle Maccoby ve Martin (1983), Baumrind (1966) ve Steinberg'in (1989) kuramlarına dayanarak oluşturulduğu görülmektedir.

Literatürde sınıflandırılması yapılan ve en yaygın tutumlardan biri olan demokratik tutum ebeveynlerin çocuklarını bir birey olarak kabul ettiği ve aile ile ilgili ve çocukları ile ilgili kararları alırken, sınır ve kuralları belirlerken çocuklarının da sürece katılımını destekleyen bir tutum modelidir (Akça, 2012). Baumrind'in (1966, 1971, 1972) çalışmalarında demokratik ebeveynlik tutumundaki anne ve babaların çocuklarının, diğer ebeveynlik tutumuna sahip anne babaların çocuklarına kıyasla sosyal ve bilişsel yetkinlik açısından daha iyi durumda, kendilerini ifade ederken başarılı, karar verme becerileri gelişmiş, başarı odaklı ve özgüvenli çocuklar olmaya daha yatkın oldukları saptanmıştır.

Demokratik tutuma sahip ebeveynler ile büyüyen çocukların sorun çözme alternatif yollar bulma konularındaki düzeylerinin iyi olması saldırgan davranışları daha az sergilemelerine yardımcı olmaktadır. (Akça, 2012). Bağçeli ve ekip arkadaşlarının (2019) yürüttüğü bir çalışmada ise çocuklarda belirtilen saldırganlık düzeylerinin, ebeveynlerindeki demokratik yaklaşımların artması ile birlikte azaldığı saptanmıştır. Ebeveynlerin bu tutum ve davranışları, çocuklardaki problem çözme becerilerini ve sosyal ilişkilerini güçlendirmektedir. Ayrıca çocukla etkileşimde pozitif bir sözlü iletişimi şeklini tercih eden demokratik tutumdaki ebeveynler, çocuklarına her anlamda da rehber olmaya özen göstermektedirler (Düzgün, 2006).

Baumrind'in sınıflandırmasında ki diğer bir ebeveynli stili ise kontrolün yüksek ancak yakınlık ve sıcaklığın düşük olduğu otoriter ebeveynlik stildir. Otoriter ebeveyn yaklaşımı, yetişkin ve çocuk arasındaki ilişkiyi negatif bir şekilde etkilediği için Batı literatüründe olumsuz bir algıya sahiptir (Kıldan, 2008). Çocukların kendi düşüncelerini ifade ederken, özgür kararlar alırken kısıtlandığı ve bu durumun onları özgüvensiz, pasif ve başka bireylere dönüştürdüğü; otoriter ebeveynlik tutumunda ise öncelik ebeveynlerin otoritesi ve kontrolüdür (Baumrind, 1966). Anne baba tarafından otoriter bir şekilde yetiştirilen çocuklarda, sevgi eksikliği, sağlıklı ilişki kurma zorluğu, çatışmacı ve uyumsuz davranışlar, duygusal düzensizlik, aşırı hassasiyet, öfke patlamaları, güvensizlik, gereksiz korkular ve anksiyete gibi özelliklere sıkça rastlanabilir (Armer, 2003; Gökdağ, 2002). Bu tür ebeveyn tutumuyla büyüyen çocukların, yaşlıları arasında dışlanma, sağlıklı sosyal etkileşim kurmada zorluk, sorun yaşama ve genel olarak arkadaş canlısı olmama eğiliminde oldukları belirlenmiştir (Keown & Woodward, 2006).

Otoriter ebeveyn, yüksek düzeyde kontrol uygularken aynı zamanda az sevgi gösterir. Çeşitli kuralları sıkı bir şekilde uygular ve bu kuralları tartışmaya veya değiştirmeye isteksizdir. Otoriter ebeveyn, itaati bir erdem olarak değerlendirir ve çocuğun doğru olanı kabul etmesi gerektiğine inanır (Levin, 2011). Bu tutumu benimseyen ebeveynler, çocuğun eylemleri kendi doğrularıyla çeliştiğinde çocuğu kontrol etmek için cezalandırıcı ve güçlü önlemleri benimserler (Baumrind, 1966). Sert disiplin uygulamaları ve yetersiz sevgi, sosyal davranışı azaltarak içe kapanıklığı ve çekingenliği artırmakla kalmayıp, aynı zamanda saldırgan ve düşmanca davranışları da artırabilmektedir (Papalia vd., 2003). Bu bağlamda Snyder ve arkadaşları (2003) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, ebeveynlerin sert tutumlarının çocuklardaki saldırgan davranışlarla anlamlı bir ilişkisi bulunmuştur.

Baumrind'in sınıflandırmasında yer alan bir diğer tutum olan izin verici ebeveyn tutumunda çocukların bağımsız olmalarına, kendilerini rahatlıkla ifade etmelerine ve yaratıcılık düzeylerinin artmasına izin verilirken; belli başlı sınır ve kuralların olmaması düşük sorumluluk duygusuna, talep ettikleri her şeyin gerçekleşmesine dair beklentilerinin karşılanmaması durumunda olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir (Sak vd., 2015). Locke (2002) tarafından yapılan bir araştırmada, 3-4 yaş arasındaki 65 çocuk ve anneleri üzerinde, izin verici tutum ile olumlu sosyal davranışlar arasında anlamlı bir negatif ilişki bulunmuştur. Georgiou, Jewell ve arkadaşlarının (2008) yürüttüğü çalışmalarda da izin verici ve otoriter tutumların, anaokulundaki çocuklarda saldırganlık, baskıcı olma, şiddete maruz kalma düzeylerini artırabileceği sonucuna varılmıştır. Gülay'ın (2011) yaptığı bir çalışmada, annelerin izin verici tutumu ile çocuklarındaki saldırgan davranışlar ve akran şiddetine maruz kalma düzeyleri arasında pozitif bir ilişki gözlemlenirken, bu izin verici tutumun çocukların olumlu sosyal davranış düzeyi ile negatif bir ilişki içinde olduğu belirlenmiştir. Hatunoğlu'nun (1994) lise öğrencilerinin ebeveyn tutumları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada ise öğrencilerin ebeveyn tutumları ile saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu görülmüş, otoriter ebeveyn tutumuna maruz kalan öğrencilerin, demokratik ve izin verici ebeveyn tutumlarına sahip öğrencilere kıyasla daha fazla saldırgan davranma eğiliminde oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Baumrind'in sınıflandırması dışında Maccoby ve Martin'in ele aldığı ebeveyn tutumlarından biri olan aşırı hoşgörülü tutumda ise ebeveynlerin çocuklarına verdikleri sorumluluklar oldukça sınırlıdır. Buna karşın özgürlükleri fazladır, ayrıca çoğu zaman ebeveynler çocuklarını diledikleri şekilde davranmalarını konusunda destekler ve hatalarında aşırı bir hoşgörü göstermektedirler (Cunnigham, 1993; Feldman, 2005; Maccoby ve Martin, 1983; Spera, 2005). Aşırı hoşgörülü tutumla yetişen çocuklarda davranış problemleri, sınırlara uymama, sosyal becerilerde zayıflık, düşük sorumluluk bilinci ve öz kontrol görülmektedir (Feldman, 2005; Keown, 2000) Kontrolsüz saldırgan davranışlar ve bu sebeple akranlarıyla olumsuz bir iletişim tarzı, reddedilme ve akran şiddeti görülebilmektedir (Gökdağ, 2002)

Diğer bir tutum olan ilgisiz anne-baba tutumu, çocuğunu ihmal eden, onunla ilgilenmeyen, ihtiyaçlarına kayıtsız kalan ve psikolojik olarak reddeden bir tutumdur. Bu tutumda ebeveynler, çocuğunun nerede olduğu ve ne yaptığıyla pek ilgilenmez, onu mümkün olduğunca uzak tutmaya çabalar, sevgi ve kontrol gösterisini minimum düzeyde tutmaktadır (Düzgün, 2006). Bu durum, çocuğun duygusal ihtiyaçlarının karşılanmamasına ve kendini yalnız hissetmesine yol açabilmektedir. Ebeveynlerin ilgisiz tavırları, çocuğun yalnız, görmezden gelinmiş ve dışlanmış hissetmesine sebep olmaktadır. Bu tutumların sonucunda, çocuğun güven duygusu zarar görebilmektedir (Aydoğdu & Dilekmen, 2016). Genel anlamda çocuk gelişimi ve davranışları açısından ailenin önemini vurgulayan Onur'a (1995) göre, ileriki süreçlerde ve yetişkinlikte görülen sorunların temelinde kötü düzeyde olan aile iletişimi mevcuttur.

Duygular, bireyin olaylara karşı yoğun hissettiği duygusal tepkilerdir, bireyden bireye farklılık gösterdiği gibi, psikolojik değişikliklere neden olabilir ve çeşitli davranış kalıplarına yol açabilir (Reeve, 2014). Eisenberg, Guthrie ve diğerleri (2000) tarafından yürütülen çalışmalar, ilkökul çağındaki çocuklarda bireysel farklılıklardan kaynaklanan olumsuz duygu durumlarının, dikkat, davranış düzenleme ve dışa dönük problem davranışları arasında aracı bir rol oynayabileceğini belirlemiştir. Duygular aynı zamanda düşünce ve davranışları yönlendirme

konusunda da bireye motivasyon sağlayarak karar verme, problem çözme, hatırlama ve kişiler arası etkileşim kurma süreçlerinde etkin bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, duygular, insan yaşamının temel ve yaşamsal fonksiyonlarından birini oluşturur. Eğer bu yaşamsal fonksiyon uygun bir şekilde düzenlenemezse, bireyin yaşamı zorlaşabilmektedir (Gross, 2014).

Duygu düzenleme, bireyin amacına ulaşabilmek için o an içinde bulunduğu geçici, yoğun duygusal durumları gözden geçirmesi, değerlendirmesi ve bunun sonucunda içsel ve dışsal süreçleri kullanarak değiştirmesiyle ilgili tüm süreçleri kapsamaktadır (Thompson, 1994). Bu süreçler sırasında, hem olumlu hem de olumsuz duyguların yoğunluğu azaltılabilir veya artırılabilir (Gross, 1999). Bu doğrultuda, duygu düzenleme, korku, endişe, stres, sevinç, heyecan gibi olumlu veya olumsuz duyguları, bireyin mevcut durumunu sosyal normlar ve roller içinde etkili bir şekilde kontrol etme sürecini içerir. (Russell, 2003). Gross (1998), duygu düzenleme stratejilerini öncül odaklı ve tepki odaklı olmak üzere iki ana kategoriye ayırmıştır. Öncül odaklı stratejiler, duygu ortaya çıkmadan önce müdahale eden stratejilerdir; tepki odaklı stratejiler ise duygu ortaya çıktıktan sonra duygunun şiddetini azaltmaya yöneliktir (Gross & Thompson, 2007). Duygu düzenleme stratejileri, durumun seçimi, durumun ayarlanması, dikkati verme, bilişsel değişim ve tepkinin değişimi gibi alt başlıklar altında incelenebilmektedir. Bireylerin toplum normlarına uygun davranabilmesi için duygularını etkili bir şekilde düzenleyebilme yeteneği önemlidir (Gross, 2002).

Gelişim psikolojisi alanındaki çalışmaların artışı ve duygusal tepkilerin etkili bir şekilde düzenlenmesinin, mevcut kültürle uyumlu ve uygun bir biçimde gerçekleştirilmesinin, çocuğun sağlıklı gelişimi için temel bir unsur oluşturduğu düşüncesi ile birlikte, duygu düzenleme üzerine yapılan çalışmalarda da artış gözlemlenmiştir (Denham vd., 2003; Eisenberg, Spinrad ve Morris, 2002; Halberstadt, Denham ve Dunsmore, 2001). Bu bağlamda yapılan birçok çalışmada, olumsuz duyguları düzenleme becerisindeki yetersizliğin davranışsal problemler üzerindeki olumsuz etkisini ve çocukların psikosozal gelişimleri açısından duygu düzenlemenin önemi ortaya konulmuştur (Cicchetti, Ackerman ve Izard, 1995; Eisenberg ve diğerleri, 2001; Frick ve Morris, 2004; Silk, Steinberg ve Morris, 2003). Saldırganlık düzeyi ve duygu düzenleme becerisi ilişkisini inceleyen bir çalışmada, duyguların farkında olma, kabul etme ve farklı durumlardaki duygu düzenleme becerilerinin saldırgan davranışlar üzerinde etkisi olan kavramlar olduğu sonucuna ulaşılmış, ayrıca saldırganlığı azaltmada duygu düzenleme tekniklerinin olumlu bir katkı sağladığı da tespit edilmiştir (Robertson vd., 2012).

Daha geniş bir perspektiften bakıldığında ise çocukların duygusal reaksiyonlarını düzenlerken yaşadığı zorlukların olması durumunda problem davranışların sıklığı ve olumsuz duyguların yoğunluğu artmaktadır. Ayrıca sosyal hayatlarında ki etkileşim işlevsellikleri de bozulabilmektedir. (Eisenberg, Cumberland ve Spinrad, 1998). Duygularını etkili bir şekilde düzenleyebilen çocuklar, okul öncesi dönemden ilköğretim sonuna kadar olan süreçte sosyal açıdan daha başarılı oldukları görülmektedir (Denham, 2007). Duygu düzenleme, ilk olarak negatif duyguların kontrol edilmesi gerektiğiyle ilgili bir düşünce ile ilişkilendirilse de; kavramın tanımları göz önüne alındığında süreç toplamda olumlu ve olumsuz duyguların düzenlenmesini gerektirmektedir (Thompson, 1994). Olumlu bir duygu olan heyecanın, dikkat eksikliği yaşayan bir çocuklarda yoğun olarak yaşanması çocuğun işlevselliğini olumsuz etkileyebilmektedir. Aynı şekilde, uygun olmayan bir ortamda gülme davranışının kontrol edilmesi de olumlu bir duygunun düzenlenmesine örnek olabilmektedir (Cole vd., 1994).

Duygu düzenleme süreciyle etkileşim halinde olan önemli unsurlar duygunun yoğunluğu ve süresidir. (Eisenberg & Spinrad, 2004; Thompson & Goodvin, 2007). Duygu düzenleme aslında duygu yoğunluğunu düzenlemeye yarayan bir ısı kontrol sistemine benzetilmektedir. Çünkü duygu düzenleme mekanizması, duyguların azlığını, çokluğunu ve düzeyini düzenlemek açısından bir termostat gibi işlev görmektedir ve amaç duyguların, bireylerin baş etmede zorlanmayacakları bir yeni bir biçime dönüştürülmesidir. (Leahy vd. 2011). Azaltılan veya artırılan duygusal yoğunluk, duygu düzenleme yoluyla gerçekleşir ve bu şekilde çevreyle uyumlu bir durum sağlanmaktadır (Akdemir, 2019; Sille, 2016).

Gross (1999), duygu düzenlemesi sırasında fiziksel saldırı veya şiddet içeren işlevsel olmayan tepkilere sebep olan, hızlı değerlendirmeler sonucu ortaya çıkan ve yaşamsal hedeflere ters düşen duygu durumlarının yoğunluğunun azaltılmasına odaklanılması gerektiğini ifade etmiştir. Aynı zamanda, zihnin yoğun olduğu anlarda olumlu durumlara odaklanmanın ve olumlu duygular ile olumsuz duyguların yer değiştirmesinin istendiği zamanlarda duygu yoğunluğunun artırılmasının gerekli olduğunu belirtmiştir (Gross, 1999). Uygunsuz ortamlarda duyguların yoğun ve uzun süreli yaşanması durumu bireylere sıkıntı yaşatabilmektedir (Gross & Thompson, 2007). Bu sebeple, duygu düzenleme içeriğinin, duygunun yoğunluğunu azaltma ve süresini kısaltma çabasını içermesi beklenir (Thompson & Goodvin, 2007). Özellikle negatif duygulanımın (negative emotionality) dışa yönelik belirtilerle olan ilişkisi, bireylerin düzenleme düzeyiyle ilgilidir. Yani, çocuklar hayal kırıklığı, öfke gibi duygulanımlara daha eğilimli olsalar dahi davranışlarını kontrol edebilip, bastırabilir ise dışa yönelik davranış problemleri sergilemeye olan yatkınlığı azalabilmektedir (Huberty, 2012).

Duygu düzenleme ve saldırganlık üzerine yapılan araştırmaları gözden geçirildiğinde, genellikle duygu düzenleme ve saldırganlık arasında var olan ilişkinin özellikle öfke duygusu yoğunluğu ile açıklanmaya çalışıldığı fark edilmektedir (Davey, Day ve Howells, 2005). Günlük yaşantıda karşılaşılan engellemelere tepki olarak ortaya çıkan bir duygu olarak tanımlanan öfke; bireyin öfkesini kontrol edemediği durumlarda sergilediği bir davranış biçimini ifade eden terim ise saldırganlıktır (Köknel, 1996). Duygusal öfkesini etkili bir şekilde yönetemeyen çocukların genellikle dışa dönük belirtiler sergiledikleri (Zeman vd., 2002) ve akran gruplarının ise bu çocukları dışladıkları bilinmektedir (Eisenberg, Fabes, Guthrie ve Reiser, 2000).

Yoğun duygulara (emotionality) sahip olan çocuklar, özellikle olumsuz duygulara eğilim gösteren ve duygu düzenleme becerisi yetersiz olan bireyler, dışa yönelik davranış problemleri sergileme olasılıklarında artış göstermektedir. Bu dışa yönelik davranışlar genellikle olumsuz duygularla ilişkilendirilmekte olup, özellikle reaktif saldırganlık gibi durumları içermektedir (Gross, 2014). Silk ve ekibinin (2003) araştırması, 12-15 yaş aralığında olan ergen bireylerin negatif olan duygularının yoğunluklarını, kararsızlıklarını ve bu duyguları düzenleme konusundaki stratejilerini bir hafta boyunca incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, yoğun ve istikrarsız duyguları bildiren ve bu duygularını daha etkin bir şekilde düzenleyemeyen ergenlerin depresif belirtileri ve problem davranışları daha belirgin gözlenmiştir. Ayrıca, inkâr ve düşünceye dalmayı içeren duygu düzenleme stratejilerinin, yüksek düzeyde problem davranış ve depresif belirti ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Bu çerçevede, duygu yoğunluğunun saldırganlık üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. İlgili literatür incelendiğinde; saldırganlık, duygu düzenleme becerileri ve ebeveyn yaklaşımlarını inceleyen çalışmalarda genellikle örneklem grubu olarak okul öncesi çocuklar ile ergenlik dönemini tercih edildiği görülmüştür. Bu çalışma ise 8-12 yaş arasındaki (orta çocukluk) çocuklara sahip ebeveynlerle gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular sayesinde orta çocukluk dönemi çocuklarının saldırganlık düzeyleri ile duygu düzenleme yetenekleri ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin literatüre farklı bir yaş grubuyla katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Ayrıca, son zamanlarda okullarda artan saldırgan davranışların görülmesi, duygu düzenleme becerilerinin geliştirilmesi ve stratejilerinin öğretilmesi; ebeveynlerin sağlıklı çocuk yetiştirme tutumlarına dair farkındalık oluşturması ve artırması, bu alanda okullarda yürütülen psikolojik danışma ve rehberlik programları dahilinde gerçekleştirilebilecek psiko-eğitim çalışmalarına teorik olarak öncülük etmesi bakımından önemli bir konu teşkil etmektedir.

YÖNTEM

Bu bölüm araştırma amacı, araştırma modeli, veri toplama araçları, verilerin analizi, araştırma sınırlılıkları ile ilgili bilgileri kapsamaktadır.

Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı 8-12 yaş aralığında çocuğu olan ebeveynlerin, çocuklarında algıladıkları saldırganlık düzeylerinin; çocuğun yaşı, cinsiyeti, duygu düzenleme becerileri ve ebeveynlerin tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır.

-Çocuklarda algılanan saldırganlık düzeyleri çocukların yaşına ve cinsiyetine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

-Demokratik, otoriter ve hoşgörülü ebeveyn tutumlarının, çocuklarda algılanan saldırganlık düzeyleri ile arasında anlamlı ilişki var mıdır?

-Çocuklar için duygu düzenleme becerisi ve duygu yoğunluğu ile çocuklarda algılanan saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı ilişki var mıdır?

-Ebeveyn tutumları, çocuklarda duygu düzenleme ve duygu yoğunluğu, çocuğun cinsiyet ve yaş değişkenleri birlikte ele alındığında, çocuklarda algılanan saldırganlık düzeylerini anlamlı olarak yordamakta mıdır?

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma toplanan veriler bakımından nicel bir araştırmadır. Araştırma modeli ise ilişkisel tarama modelinde olup değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesi amaçlanmaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2017).

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın çalışma grubunu 8-12 yaşları arasında çocuğu olan anne ve babalar oluşturmaktadır. Araştırma verileri toplanırken "Kolayda Örneklem Tekniği" kullanılmıştır. Gürbüz ve Şahin (2017) kolayda örneklem tekniğini, araştırmacının ihtiyaç olan örneklem büyüklüğüne ulaşmaya kadar yakın çevresinden, tanıdıklardan ve kolay ulaşabileceği vasıtalarla yararlanması olarak tanımlar. Mevcut çalışmanın örneklemi Konya ilindeki

%60,7'si (n=222) kadın ve % 39,3'ü (n=144) erkek olmak üzere 366 anne ve baba oluşturmuştur. Sekaran'ın (2003) örneklem büyüklüğünün belirlenmesine yönelik araştırmalarına göre n= 366 birim yeterli görülmektedir. Anne ve babaların %91,5 'i (n=335) evli ve %8,5'i (n=31) boşanmıştır. Bu bireylerin çocukları ise %49,7 (n=182) kız ve %50,3 (n=184) erkektir. Çocukların yaşları ortalaması $9,877 \pm 1,55$ 'dir ve yaşları %27 (n=99) 8 yaş, %19,9 (n= 73) 9 yaş, %17,2 (n= 63) 10 yaş, %9,8 (n=36) 11 yaş ve %26 (n= 95) 12 yaş olmak üzere dağılım göstermektedir. Katılım sağlayan anne ve babaların eğitim düzeyleri ise %3,3 (n=12) ilkökul, %9,6 (n=35) ortaokul, %22,4 (n=82) lise, %64,8 (n=237) üniversite ve üstü şeklindedir. Katılımcıların aile gelir durumları ise genellikle orta gelir düzeyindedir.

Veri Toplama Aracı

Demografik Bilgi Formu

Demografik Bilgi Formu, araştırmanın örneklem grubunu oluşturan ebeveynlerin yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni hali, gelir düzeyleri ve çocukları ile ilgili çocuk sayısı, çocuk cinsiyeti ve çocuk yaşına ilişkin bilgileri içermektedir.

Çocuklar İçin Saldırganlık Ölçeği Anne Baba Formu (ÇSÖ-ABF)

Bu ölçek, Halperin ve diğerleri (2002) ile birlikte geliştirilmiştir ve Ercan ve ekibi (2016) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçenin Türkçe uyarlaması için gerekli izinler, Psychological Assessment Resources (PAR) kuruluşundan alınmıştır. Çalışmada kullanılan Çocuklar için Saldırganlık Ölçeği Anne-Baba Formu (ÇSÖABF), Halperin ve ekibinin orijinal çalışmasında geliştirilen ölçeğin Türkçe uyarlamasıdır. Bu ölçeğin kullanım amacı çocuklardaki saldırganlığın yoğunluğunu, sıklığını ve yaygınlığını belirlemektir. Ayrıca diğer yıkıcı davranışlardan ayırımı değerlendirmek amacı ile de kullanılmaktadır. Ölçek dört ayrı alt ölçekten oluşmakla birlikte toplam 28 madde içermektedir. Katılımcılardan beklenen ise belirtilen davranışları 1 (hiçbir zaman) ve 5 (her zaman) arasındaki sıklık derecelerinden en uygun sıklığı işaretlemeleridir. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları, sözel saldırganlık, nesne ve hayvanlara yönelik saldırganlık, kışkırtılmış fiziksel saldırganlık, kışkırtılmadan gerçekleşen fiziksel saldırganlık ve silah kullanımı alt boyutları için sırası ile 0.90, 0.72, 0.62, 0.67 ve 0.74 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin tüm maddeler için güvenilirlik katsayısı ise 0.93'tür. Ölçeğin yarıya bölme güvenilirliği ise 0.90 olarak tespit edilmiştir (Ercan ve diğerleri, 2016). Çalışma, Halperin ve diğerleri (2002) tarafından elde edilen bulgularla uyumlu sonuçlar ortaya koymaktadır. Türkçe formuyla ölçeğin dört faktörlü bir yapısı bulunmakta olup, kışkırtılmadan gerçekleşen fiziksel saldırganlık alt boyutu ise %83'lük bir varyansı içermektedir. Sözel saldırganlık alt boyutu %84'lük bir varyans açıklamaktadır. Nesnelere ve hayvanlara yönelik saldırganlık alt boyutu %76'lık bir varyansı kapsarken, kışkırtılmış fiziksel saldırganlık alt boyutu %71'lik bir varyans oranını ifade etmektedir.

Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ-B Formu)

Bu ölçek, Özyürek (2018) tarafından tasarlanmıştır ve 30 maddeden oluşan üç alt ölçeği içermektedir. Ölçeğin alt boyut testi sonuçlarına göre ise 1. alt boyut "Aşırı Hoşgörülü Tutum" (12 madde), 2. alt boyut "Demokratik Tutum" (13 madde) ve 3. alt boyut "Baskıcı ve Otoriter Tutum" (10 madde) olarak isimlendirilmiştir ve bu alt boyutların toplam varyansın %37,94'ünü açıkladığı tespit edilmiştir. (Özyürek, 2018). Ölçek Likert tipinde olup 1(Katılmıyorum) ile 5 (Tamamen Katılıyorum) şeklinde puanlanmaktadır. Ölçek genelinde alınan puanların yüksek olması durumu hangi alt boyutta yer alan tutumunun diğer tutumlara kıyasla daha baskın olduğunu göstermektedir. Ölçeğin geçerlilik durumu ise görünüş geçerliği uzman görüşleriyle sağlanmaya çalışılarak elde edilmiştir (Büyüköztürk, 2003). Maddelerin uygunluğu, açıklık ve anlaşılabilirliği uzmanlar tarafından değerlendirilmiş, olumsuz ifadeler olumlu ifadelerle değiştirilmiş ve bazı uzun maddeler kısaltılarak tekrar ifade edilmiştir (Özyürek, 2018). Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları ise hoşgörülü tutum, baskıcı ve otoriter tutum ve demokratik tutum için sırasıyla 0,75, 0,83, 0,83 olarak bulunmuştur. İlk uygulamadan yaklaşık dört hafta sonra, ABTÖ 25 anne ve babaya tekrar uygulanmış. Test-tekrar test korelasyonları da incelenmiştir. Test-Tekrar Test Korelasyonu için ise hoşgörülü tutum, baskıcı ve otoriter tutum ve demokratik tutum Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı sırası ile 0,78, 0,87 ve 0,77 olarak bulunmuştur. İlk ve son durumdaki grupların madde ortalamalarının p değeri $p < 0,01$ olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar, ölçeğin amaçlanan durumu güvenilir bir şekilde ölçtüğü şeklinde yorumlanmıştır (Özyürek, 2018).

Çocuklar İçin Duygu Düzenleme Ölçeği Yetişkin Formu (ÇDDÖ-YF)

Bu ölçek, çocukların duygu yoğunluğu ve duygu düzenleme becerilerini değerlendirmek amacıyla Rydell, Berlin ve Bohlin (2003) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin üzüntü, korku, öfke ve coşku-heyecan olmak üzere dört farklı alt boyutu vardır. Duygu düzenleme becerileri ve duygu yoğunluğu da bu dört alt boyut kullanılarak ölçülmüştür. Her bir alt boyut için 4'ü duygu yoğunluğu ve 6'sı duygu düzenlemeyi değerlendirmek üzere toplam 10 madde içermektedir. Genel ölçek toplamında ise 40 madde bulunmaktadır. Ölçek Likert tipinde olup 1 (Hiç uygun değil)

ve 5 (Kesinlikle çok uygun) arasında puanlanmaktadır. Ayrıca "Kendisini sakinleştirmekte zorluk çeker" ifadesi her boyutta tersten puanlanmaktadır. Çocuğun anne babası veya öğretmeni ölçeği doldurabilmektedir. Yapılan çalışmada ölçeğin uzun olan versiyonu kullanılmıştır ve buna ait Cronbach Alpha değerleri ise duygu düzenleme becerisi alt boyutlarında pozitif duygular, öfke, korku olmak üzere sırası ile 0,69, 0,79 ve 0,72'dir. Duygu yoğunluğu alt boyutlarında aynı şekilde pozitif duygular, öfke, korku olmak üzere sırası ile 0,74, 0,77 ve 0,65'dir. Yüksek puanlar, yüksek duygu yoğunluğu seviyesini ve yüksek duygu düzenleme becerisini göstermektedir.

Verilerin Analizi

Araştırma verileri, Google Form aracılığı ile oluşturulmuş bir anket yardımı ile toplanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler; IMB Statistics 26 SPSS (Sosyal Bilimler İstatistik Paketi) kullanılarak analiz edilmiştir. Demografik bilgiler için betimsel istatistik parametreleri olarak yüzde (%) ve frekans (n) kullanılmıştır. Verileri değerlendirirken ise tanımlayıcı istatistiksel yöntemler (sayı, yüzde, minimum-maksimum değerler, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır. Niceliksel değişkenler ile ilgili analizleri yapabilmek için ilk olarak parametrik/non-parametrik testlerin ön koşullarının sağlanıp sağlanmadığı araştırılmıştır. Çarpıklık-basıklık değerlerinin ± 1 aralığında olduğu ve normal dağılıma uygunluğu saptanmıştır (Tabachnick ve Fidel, 2013) Ölçeklerin ilişkisini test etmek amacıyla korelasyon analizi uygulanmış ve aralarındaki Pearson katsayısı incelenmiştir. Anlamlılık düzeyi ise $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir. Elde edilen verilerin güvenilirlik analizleri, SPSS'de Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayısı ile hesaplanmıştır. Bu çalışmada güvenilirlik katsayısı çocuklarda saldırganlık ölçeği için 0,898, anne baba tutumları ölçeği için 0,651, hoşgörülü anne baba tutumu alt boyutu için 0,775, otoriter anne baba alt boyutu için 0,710, demokratik anne baba tutumu alt boyutu için 0,835, çocuklar için duygu düzenleme ölçeği için 0,842, duygu düzenleme alt boyutu için 0,662 ve duygu yoğunluğu alt boyutu için 0,831 olarak hesaplanmıştır. Bağımsız değişkenlerin tamamı için Mahalanobis, Cook's Distance'ın incelenerek çoklu uç değer ve çoklu bağıntı problemlerinin temizliği sonrasında ise regresyon analizi uygulanmıştır

Araştırmanın Sınırlılıkları

-Araştırmanın çalışma grubu, Konya ilinde yaşayan 8-12 yaş aralığında ki çocuğa sahip ebeveynlerden oluşmaktadır. Araştırma sürecinde elde edilen sonuçlar bu katılımcılarla sınırlıdır.

-Araştırmada ki veriler "Çocuklar için Saldırganlık Ölçeği", "Çocuklar için Duygu Düzenleme Ölçeği", "Anne Baba Tutum Ölçeği" ve "Demografik Bilgi Formu" ile toplanacaktır. Bu sebeple, araştırma verileri yalnızca bu ölçeklerden elde edilen puanlarla sınırlıdır. Katılımcıların bu ölçeklere verecekleri cevapların kendileri ile ne kadar uygun doğru olduğu araştırmanın önemli sınırlılıklarından biridir.

BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde araştırma amacı doğrultusunda sorular test edilmiş ve elde edilen bu bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1'de araştırmaya katılan ebeveynlere uygulanan çocuklar için saldırganlık ölçeği, duygu düzenleme ölçeği ve anne baba tutumu ölçeklerinin genel ve ayrı ayrı alt boyutlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler ve Cronbach Alfa güvenilirlik analizi sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 1: Kullanılan ölçeklere ve alt boyutlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler

Ölçekler ve Alt Boyutlar	N	Min	Max	X	SS	Çarpıklık	Basıklık	Alpha
Saldırganlık Ölçeği Toplam	366	28	65	39,1257	9,02511	0,812	-0,108	0,898
Duygu Düzenleme Ölçeği	366	86	161	124,5137	13,90077	-0,082	-0,141	0,842
Düzenleme Alt Boyutu	366	51	97	76,153	7,00869	0,09	0,607	0,662
Yoğunluk Alt Boyutu	366	22	70	48,3607	8,70811	-0,119	-0,3	0,831
Anne Baba Tutum Ölçeği	366	80	118	98,8552	6,97104	0,261	-0,238	0,651
Demokratik Tutum Alt Boyutu	366	28	50	41,5574	4,771	-0,523	-0,109	0,835
Baskıcı/Otoriter Tutum Alt Boyutu	366	24	38	30,1175	3,17954	-0,035	-0,483	0,711
Hoşgörülü Tutum Alt Boyutu	366	14	42	27,36	5,363	0,124	-0,21	0,775

Tablo 1'de görüldüğü gibi saldırganlık ölçeği toplam puan ortalaması $39,12 \pm 9,02$, duygu düzenleme ölçeği toplam puanı ortalaması $124,51 \pm 13,90$, düzenleme alt boyutu ortalaması $76,153 \pm 7,008$, yoğunluk alt boyutu ortalaması $48,36 \pm 8,708$, anne baba tutum ölçeği toplam puan ortalaması $98,8552 \pm 6,97104$, demokratik anne baba tutumu alt boyutu ortalaması $41,55 \pm 4,771$, otoriter anne baba tutum alt boyutu ortalaması $30,117 \pm 3,17954$, hoşgörülü anne baba tutum alt boyut ortalaması ise $27,36 \pm 5,363$ olarak bulunmuştur.

Çocukların cinsiyetlerine göre saldırganlık toplam puanları arasında fark olup olmadığını test etmek için yapılan T-testi sonuçları Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Saldırganlık ve çocuk cinsiyeti değişkenlerine ilişkin Bağımsız Örneklem için T-testi

	Cinsiyet	N	X	SD	Df	t	p
Saldırganlık	Kız	182	39,8901	9,18917	364	1,615	0,107
	Erkek	184	38,3696	8,81965			

*p<0.05

Tablo 2 incelendiğinde, saldırganlığın (t= 1,615, p<0.05) çocuk cinsiyetine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler için ilk olarak; saldırganlık, anne baba tutumu ve alt boyutları (demokratik, otoriter ve hoşgörülü tutum), duygu düzenleme ve alt boyutlarının (duygu düzenleme ve duygu yoğunluğu) birbirleriyle olan ilişkisini ölçmek için Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Değişkenler arasındaki korelasyon değerleri

		1	2	3	4	5	6	7
1	SD	1						
2	DDB	,217**	1					
3	DY	,335**	,559**	1				
4	ABDT	-0,032	,119*	0,066	1			
5	ABHT	0,078	-0,074	-0,032	-,358**	1		
6	ABOT	,160**	,187**	0,052	,421**	-,220**	1	
7	ÇY	-0,084	0,091	-0,089	0,081	-0,093	0,03	1

**p<0,01,

*p<0,05

DDB=Duygu düzenleme becerisi alt boyutu, DY=Duygu yoğunluğu alt boyutu, ABDT=Demokratik anne baba tutumu alt boyutu

ÇY=Çocuk yaşı, SD=Saldırganlık, ABOT=Baskıcı ve otoriter anne baba tutumu alt boyutu, ABHT=Hoşgörülü anne baba tutumu alt boyutu

Tablo 3'te değişkenler arasındaki korelasyon analizleri gösterilmiştir. Saldırganlık toplam puanı ile duygu düzenleme becerisi (r= 0,217, p<0,01), duygu yoğunluğu (r=0,335, p<0,01), otoriter anne baba tutumu (r= 0,160, p<0,01) arasında pozitif ve düşük düzeyde bir ilişki belirlenmiştir. Duygu düzenleme becerisi ile duygu yoğunluğu (r=0,559, p<0,01) arasında orta düzeyde, demokratik anne baba tutumu (r=119, p<0,05) arasında düşük düzeyde, otoriter anne baba tutumu (r= 187, p<0,01) arasında yine düşük düzeyde bir ilişki belirlenmiştir. Demokratik anne baba tutumu ile otoriter anne baba tutumu (r= 0,421, p<0,01) arasında orta düzeyde ve pozitif; hoşgörülü anne baba tutumu (r=-0,358, p<0,01) arasında negatif ve düşük düzeyde bir ilişki belirlenmiştir. Otoriter anne baba tutumu ile otoriter anne baba tutumu (r=-0,220, p<0,01) arasında negatif ve düşük düzeyde bir ilişki belirlenmiştir.

Duygu düzenleme becerisi ve alt boyutlarının, anne baba tutumlarının ve alt boyutlarının, çocuk cinsiyet ve yaşının saldırganlığı nasıl yordadığını analiz etmek için uygulanan çoklu doğrusal regresyon analiz sonuçları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Çocuklardaki saldırganlığı yordayan regresyon analizleri

Değişkenler	B	S.E.	Beta	T	P
Sabit (Saldırganlık)	10,417	7,654		1,361	0,174
DDB	0,035	0,078	0,027	0,452	0,651
DY	0,314	0,062	0,303	5,034	,000
ABDT	-0,217	0,107	-0,115	-2,033	0,043
ABOT	0,605	0,155	0,213	3,903	,000
ABHT	0,151	0,088	0,090	1,726	0,085
ÇY	-0,364	0,291	-0,063	-1,249	0,212
ÇC	-0,977	0,898	-0,054	-1,088	0,277

F(7,358)= 9,942, p<,001, R²= 14.6 *p<0,01

DDB=Duygu düzenleme becerisi alt boyutu, DY=Duygu yoğunluğu alt boyutu

ABDT=Demokratik anne baba tutumu alt boyutu, ÇY=Çocuk yaşı, ÇC=Çocuk cinsiyeti, ABOT= Baskıcı ve otoriter anne baba tutumu alt boyutu, ABHT= Hoşgörülü anne baba tutumu alt boyutu

Tablo 4 incelediğinde otoriter ebeveyn tutumu alt boyutunun, hoşgörülü ebeveyn tutumu alt boyutunun, demokratik ebeveyn tutumu alt boyutunun, duygu düzenleme becerisi alt boyutunun, duygu yoğunluğu alt boyutunun, çocuk cinsiyeti ve çocuk yaşı değişkenlerinin saldırganlığı nasıl yordadığını incelemek amacı ile çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Regresyon analizi sonucuna göre model (F(7,358)= 9,942, p<,001) anlamlı bulunmuştur. Bağımlı değişkendeki varyansın ise %15'i bağımsız değişkenler tarafından açıklanmaktadır. (R²= 14.6) Otoriter

ebeveyn tutumu alt boyutunun ($\beta=.213$, $t(358)= 3,903$, $p<.001$) ve duygu yoğunluğu alt boyutunun ($\beta= .303$, $t(358)= 5.034$, $p<.001$), saldırganlık toplam puanını pozitif ve anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir. Demokratik ebeveyn tutumunun ise ($\beta= -.115$, $t(358)= -2,033$, $p>0,05$) saldırganlık toplam puanını negatif ve anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Hoşgörülü ebeveyn tutumu alt boyutunun ($\beta= .090$, $t(358)= 1,726$, $p>0,05$), duygu düzenleme becerisi alt boyutunun ($\beta= .027$, $t(358)= 0.452$, $p>0.05$), çocuk cinsiyetinin ($\beta= -.054$, $t(358)= -1,088$, $p>0,05$) ve çocuk yaşının ($\beta= -.063$, $t(358)= -1,249$, $p>0,05$) ise saldırganlığı anlamlı düzeyde yordamadığı görülmüştür.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Çalışmanın birinci problem durumunda, cinsiyet değişkeninin ve çocuk yaş değişkeninin 8-12 yaş aralığındaki çocukların saldırganlık toplam puanlarıyla olan ilişkisini incelenmiştir. Sonuçlar, kız ve erkek çocuklar arasında ve farklı yaşlarda saldırganlık toplam puanları açısından anlamlı bir ayırım ortaya koymamıştır. Ancak, mevcut literatürde, saldırganlık üzerine yapılan pek çok çalışmada, cinsiyetin ve yaşın saldırganlık düzeylerinde farklılık yaratabileceği yönünde sonuçlar elde edilmiştir ve örnek araştırmalar incelendiğinde; Björqvist, Österman ve Lagerspetz (1994) tarafından yapılan bir çalışmada, saldırgan davranışlarda cinsiyetler arasında farklılıkların varlığına dikkat çekilmiştir. Bu araştırma, genellikle kızların sözlü ve dolaylı saldırganlık yöntemlerini tercih ettiğini, erkeklerin ise fiziksel ve araçsal saldırganlıkta daha fazla eğilim gösterdiğini ifade etmektedir. Gülay (2008), okul öncesi dönemdeki çocukların akran ilişkilerini ebeveyn eğitim seviyesi, cinsiyet ve anne tutumu değişkenleriyle incelediği araştırmasında, 5-6 yaş grubundaki 120 çocuk üzerinde elde ettiği sonuçlara göre, cinsiyet değişkeni ile çocukların saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar olduğunu ve erkek çocukların kızlara göre daha fazla saldırgan olma eğiliminde olduğunu belirtmiştir. Bu sonuçlar, mevcut verileri desteklememektedir.

Bu çalışmada elde edilen bulguları destekleyici literatür incelendiğinde; Ummanel (2007) bir araştırmada, akran kabul durumunu değerlendirirken saldırganlık puanlarının cinsiyete bağlı olarak farklılık göstermediğini vurgulamıştır. Benzer şekilde, Casas ve ekibi (2006), cinsiyet değişkeninin saldırganlığı etkilemediğini belirtmiştir. Crick ve ekibi (2006) ise saldırganlığın cinsiyetle değil, çocuğun çevresi ve aile içi iletişimle ilişkili olduğunu ifade etmişlerdir. Duygu düzenleme yeteneği ve cinsiyet temellendirilen bir çalışmada, Conway (2005) cinsiyetle ilişkilendirilen saldırganlıkta belirgin bir fark bulunmadığını, ancak dışa yansıtma şeklinde farklılık olduğunu ve saldırgan davranışlar ile duygu düzenleme teknikleri arasında ters orantılı bir ilişki olduğunu vurgulamıştır. Uysal ve Dinçer (2013) tarafından yürütülen çalışma, çocuk cinsiyeti ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi değerlendirmiştir. Bu çalışmada, erkeklerin fiziksel saldırganlık puanlarının kızlara göre daha yüksek olduğu ancak ilişkisel saldırganlıkta cinsiyetin anlamlı bir fark yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Tüm bu sonuçlar bu araştırmayı destekleyici niteliktedir.

Şahin (2004) ise ilköğretim çağındaki çocukların, özellikle kendilerini ve çevrelerini zor durumda bırakan olumsuz davranışları, bir önceki gelişim dönemine kıyasla daha sık sergileme eğiliminde olduğunu belirtmiştir. 11-14 yaşları arasındaki, ergenliğin ilk dönemlerinde hızlı bir şekilde hormonal ve fiziksel değişikliklere bağlı olarak saldırganlık davranışlarının fazlaştığı ve gençlerin problem çözümü sürecinde şiddete başvurdukları belirlenmiştir (Savi, 2008, Türnüklü & Şahin, 2004; Uzbaş & Topçu, 2010). Saldırganlıkla ilgili yapılan yurtdışındaki araştırmalar, iki ayrı yaklaşım benimsemiştir. Birinci yaklaşım, saldırganlığın yaşla orantılı olarak arttığını savunurken; ikinci yaklaşım, saldırganlığın her dönemde gözlemlenebilen bir davranış örüntüsü olduğunu vurgulamaktadır (Köksal, 1991). Savunulan her iki durumda da saldırganlık ve yaş değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki ortaya konmaktadır. Bu sonuçlar araştırma da elde edilen bulguları destekler nitelikte değildir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgularda; cinsiyet değişkeninde olduğu gibi çocuğun yaşı ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin anlamlı bir fark yaratmama durumunun; araştırma kapsamındaki 8-12 yaş aralığının çok kısıtlı olmasından yani gelişim dönemlerini kapsayacak şekilde bir inceleme yapılmamasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu bulguların elde edilmesine; saldırganlığın farklı alt türlerinin (sözlü, ilişkisel, fiziksel, duygusal saldırganlık vb.) ayrı ayrı ele alınmaması, saldırganlık türleriyle spesifik bir ilişkinin ölçülmemesi, ebeveynlerin kendi çocukları için ölçükleri cevaplar iken objektif olamamaları gibi faktörler, çocuk cinsiyeti ve yaşı ile saldırganlık arasında anlamlı bir ilişkinin belirlenememesine neden olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın bulgularına göre, otoriter ve baskıcı ebeveyn tutumunun çocuklardaki saldırganlık düzeyini anlamlı ve pozitif yönde, demokratik ebeveyn tutumunun negatif ve anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir. Diğer ebeveyn tutumları ise saldırganlığı anlamlı bir şekilde öngörmemiştir. Otoriter ve demokratik ebeveyn yaklaşımının saldırganlığı öngördüğü bir bağlamda, diğer ebeveyn yaklaşımlarının bu araştırmada anlamlı bir etkiye sahip olmaması, asıl belirleyici faktörün disiplin ve sınır koymada ebeveynin sergilediği yaklaşım olduğu düşünülmektedir. Demokratik ebeveynler otoriter ebeveynlerden farklı olarak sınır koyarken bunu mantıklı bir

zemin çerçevesinde çocuğa aktarır, çocuktan beklentilerini açıkça ve nedenleriyle dile getirir, bu süreç içinde çocuğa kendisini ifade etmesi için olanak tanıyan, sıcak bir yaklaşım sergiler. Otoriter ebeveyn tutumuna sahip ailelerde ise ebeveynler, çocuklarının davranışlarını sıkı bir şekilde düzenlemeyi amaçlamaktadırlar (Baumrind, 1966). Buna bağlı olarak demokratik bir yaklaşım ile yetişen çocuklar, olumlu benlik algısına sahip, düşüncelerini doğru yolla ifade edebilen (Sezer vd., 2013), sağlıklı bir psikolojik gelişim sergileyen, içselleştirilmiş kontrol sahibi bireyler olur ve örneğin şiddet ve saldırganlık gibi istenmeyen davranış gösterme olasılıkları daha düşüktür (Baumrind, 1966). Baskıcı tutumu benimseyen ebeveynlerin çocuklarının ise depresif, düşük benlik saygılı, içine kapanık ve özgüveni düşük bireyler olduğu görülmektedir (Sezer vd., 2013). Alan yazında özellikle duygusal yakınlık gösterme, özerk davranışların desteklenmesi ve duyguların sağlıklı bir biçimde ifade edilmesinin, çocukların psikolojik gelişimine olumlu yönde etki ettiği; buna karşılık aşırı kontrol sağlama, sürekli eleştiri, aşırı koruma, ihmal ve reddedilme gibi faktörlerin ise olumsuz bir ilişki içinde olduğu vurgulanmıştır (Rapee, 1997; Wood vd., 2003; Rommel vd., 2012). Gerçekten de baskıcı tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarında duygusal ve davranışsal sorunlar, direnç, agresyon, depresyon, düşük benlik saygısı ve karar verme zorlukları gibi olumsuz durumların görülme olasılığını yüksek olduğu belirtilmiştir. (Afat, 2013). Bu çerçevede, özellikle baskıcı ebeveyn tutumlarının içerdiği haksız eleştiri, duygusal eksiklik ve sert davranışların çocukların saldırganlık eğilimini artırabileceği düşünülmektedir. Sonuç olarak bu çalışmadaki bulgular kuramsal bilgilerle ve benzer nitelikteki diğer çalışma bulgularıyla örtüşür niteliktedir. Örneğin Kawabata ve diğerleri (2011) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, saldırganlık ile demokratik ebeveynlik arasında negatif yönde; saldırganlık ile baskıcı ve otoriter ebeveynlik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Hatunoğlu (1994) tarafından gerçekleştirilen bir başka çalışmada ebeveyn tutumları (demokratik, baskıcı ve ilgisiz) ile saldırganlık arasındaki ilişkiler incelendiğinde de baskıcı ebeveyn tutumuna maruz kalan lise öğrencilerinin daha fazla saldırganlık eğilimi gösterdiği görülmüştür. Yine Ashraf ve arkadaşları (2020) çocuklardaki saldırgan davranış ile demokratik ebeveyn tutumunun negatif bir ilişki içinde olduğunu belirtmiştir. Bu sonuçlar göz önüne alındığında çocukların saldırgan davranışlarında, ebeveynlerin demokratik olmayan tutumlarının önemli bir katkısı olduğu söylenebilir.

Araştırmada saldırganlık üzerinde etkisi incelenen diğer bir değişken ise duygu düzenlemedir. Elde edilen sonuçlara göre, duygu yoğunluğunun saldırganlığı pozitif ve anlamlı bir şekilde yordadığı belirlenmiştir. Ancak, duygu düzenleme becerisinin saldırganlığı anlamlı bir şekilde yordamadığı tespit edilmiştir. Esasen duygu düzenleme becerisinin saldırganlığın anlamlı bir yordayıcısı olmaması beklenmedik bir sonuç olarak görülebilir. Kuramsal ve görgül çalışmalar duygu düzenleme becerisinde var olan eksikliklerin, çeşitli ve sorunlu saldırgan davranışın ortaya çıkmasına neden olabileceğini öngörmektedir (Altan-Altay, 2018; Robertson, Daffern ve Bucks, 2012). Bireyler, duygusal yoğunluğu azaltmak, çoğaltmak veya sürdürmek amacıyla duygu düzenleme becerilerini kullanmaktadır. (Gross, 2002). Duygu düzenleme, olumlu ve olumsuz duyguların şiddetini azaltma veya artırma sürecini içerir, bu da çevresel adaptasyon yeteneğini ve uyumlu davranışları mümkün kılmaktadır. (Akdemir, 2019; Sille, 2016). Diğer yandan Gross (2002) duygu düzenleme becerisi ile duygu yoğunluğunu arasında güçlü bir ilişki olduğuna da işaret etmektedir. Duygu yoğunluğunun güçlü olduğu durumlar özellikle duygu düzenlemeyi güçleştirebilir. Gerçekten de güçlü duygusal tepkilerin özellikle olumsuz duygulara meyilli olan çocukların dışa dönük davranış sorunları sergileme olasılığı fazladır (Eisenberg & Fabes, 1992; Eisenberg vd, 2000b). Bu durum duygu düzenleme başarısının duygusal tepkilerin yoğunluk ve şiddetine bağlı olduğu görüşünü destekler niteliktedir. Ayrıca, duygu düzenleme becerisi ve saldırganlık arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda, genellikle öfke duygusunun şiddeti üzerinden yapılan açıklamalarla sıkça karşılaşılmaktadır (Davey, vd., 2005). Öfke, bireyin günlük yaşamında karşılaştığı engellemelerle ilişkilendirilen bir duygu olarak tanımlanırken, saldırganlık, bireyin öfke duygusunu kontrol edemediği durumlarda mevcut olabilen bir davranış biçimini ifade etmektedir (Köknel, 1996). Bu çalışmada elde edilen sonuçlara bakıldığında da duygu yoğunluğunun, duygu düzenleme becerisine kıyasla saldırganlığı anlamlı bir şekilde yordamasının asıl nedeninin; saldırganlığın ortaya çıkmasından öfke duygusunun yoğunluğunun önemli bir etkiye sahip olmasından kaynaklı olduğu da düşünülebilir. Gerçekten de Bacıoğlu ve Özdemir (2012) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada da, 9-14 yaş arasındaki öğrencilerde öfke düzeylerinin, saldırganlık düzeyleri ile pozitif yönde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde literatürdeki bu sonuçlar, yapılan araştırmanın önemli bir bulgusu olan 8-12 yaş arasındaki çocuklarda saldırgan davranışların, duygu yoğunluğunun düzeyiyle olan ilişkisini destekler nitelikte olup duygusal tepkiselliğin duygu düzenleme süreçlerindeki önemine işaret etmektedir.

8-12 yaş aralığındaki çocukların saldırgan davranışlarına dair verilerin, öğrenci velilerinden alınan bilgiler doğrultusunda değerlendirilmiş olması araştırmanın sınırlılıklarından biridir. İlkokul öğrencilerinin saldırgan davranışlarını daha net bir şekilde anlatabilmek amacıyla, ilkököl seviyesindeki çocukların algılayabileceği düzeyde ölçek geliştirme çalışmalarının gerçekleştirilmesi önemlidir. Bu alanda gerçekleştirilecek çalışmalar, saldırgan davranışın daha spesifik ve detaylı bir şekilde araştırılmasına katkı sağlayabilir. Baskıcı ve otoriter ebeveyn yaklaşımı ile ilişkilendirilmiş fiziksel saldırganlık puanları arasında olumlu bir ilişkinin tespit edilmesi,

sağlıklı ebeveyn tutumunun saldırganlık davranışını engellemedeki kritik rolünü vurgulamaktadır. Bu durum, öğrencilerin saldırgan davranışlarının, ebeveynlerinin bu yaklaşımlarına bir tepki olarak ortaya çıkabileceğini düşündürmektedir. Bu sebeple, ebeveynlere etkili iletişim becerilerini kazandırmaya yönelik psiko-egitimlerin düzenlenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Bu bulgulara dayanarak ve araştırma sınırlılıkları da göz önünde bulundurularak; okullardaki rehberlik birimlerinin çocuklara duygu yoğunluğu ve duygu düzenleme konularında eğitimler sunması ve davranışçı müdahale stratejilerini geliştirmeleri adına destek olmaları büyük bir önem taşımaktadır. Ek olarak, ebeveynlerin eğitimlere katılımı, çocukların saldırganlık davranışlarının sebepleri konusunda anlayış geliştirmeleri ve çocuklarının davranışlarını gözlemleyerek, uygun tutumları benimsemeleri açısından önemli bir etken olabilir. Günümüzde, okullarda artan saldırgan davranışların tahmin edilmesi, duygu düzenleme becerilerinin güçlendirilmesi ve öğretilmesi stratejileri, ebeveynlere sağlıklı çocuk yetiştirme yaklaşımları konusunda farkındalık oluşturulması ve artırılması, psikolojik danışma ve rehberlik programlarında düzenlenebilecek psikoeğitim çalışmalarının gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Ahmadova, P., & Yavuz, M. (2019). Annenin bağlanma özelliği ile ebeveyn tutumları ve çocukların ruhsal, davranışsal durumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Dergi Biruni*, 12 (5), s. 1-28
- Akça, R. P. (2012). Ana-babaların çocuk yetiştirmede aşırı koruyucu olmaları. *Akademik Bakış Dergisi* (29)
- American Psychiatric Association (APA), 2013. Diagnostic and statistical manual of mental disorders .fifth ed, Washington, DC, Author.
- Armer, M. (2003), A Longitudinal Investigation of The Stability and Outcomes of Shyness From Preschool to Early Elementary School. Unpublished Master Thesis, Carleton University, Canada
- Ashraf, UM. Fatiana, YA. Khan, SW. Asif, M. Ashraf, A.(2020). Aggressive behavior: revisiting the influence of parenting styles and religious commitment among youth (a study of south punjab Pakistan) *Hamdard Islamicus*. 2020(1);43: 390-405
- Aydoğdu, F., & Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (2)
- Bacıoğlu, S. D., & Özdemir, Y. (2012). İlköğretim öğrencilerinin saldırgan davranışları ile yaş, cinsiyet, başarı durumu ve öfke arasındaki ilişkiler. *Eğitim Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 169-187.
- Bağçeli Kahraman, P., Çubukçu, A. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin istismar düzeyleri, ebeveyn tutumları ve çocuklarının davranış problemleri arasındaki ilişki. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(10), 1303-1331.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior, *Child Development*, 37(4), 887-907.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental psychology*, 4(1p2), 1.
- Baumrind, D. (1971a). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*, 4 (1), 1-103.
- Baumrind, D. (1995). *Child maltreatment and optimal caregiving in social contexts*. New York: Garland Publishing Inc.
- Berkowitz, L. (1993). *Aggression: Its causes, consequences and control*. New York: McGraw-HillBook Company.
- Buss, A.H., & Perry, M. (1992). The aggression questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63, 452-459. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.63.3.452>
- Casas, J. F., Weigel, S. M., Crick, N. R., Ostrov, J. M., Woods, K. E., Jansen Yeh, E. A. & Huddleston-Casas, C. A. (2006). Early parenting and children's relational and physical aggression in the preschool and home contexts. *Applied Developmental Psychology*, 27, 209-227.
- Cicchetti, D., Ackerman, B. P., & Izard, C. E. (1995). Emotions and emotion regulation in developmental psychopathology. *Development and psychopathology*, 7(1), 1-10.
- Cunningham, B. (1993), *Child Development, USA: Harper Collins Publishers*.

Çağatay, E. (2003). Alt cezanın ana baba tutumlarını algılamalarını ve çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyip etkilemediğinin ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 6, 9, 12 yaş çocuklarına verilen fiziksel incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Çağdaş, A., & Seçer, Z. (2006). Anne-baba eğitimi. Ankara: Kök Yayıncılık.

Darling, N., ve Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative Model. *Psychological Bulletin*, 113, 487-496.

Davey, L., Day, A., & Howells, K. (2005). Anger, over-control and serious violent offending. *Aggression and Violent Behavior*, 10(5), 624-635.

Denham, S. A. (1998). Emotional development in young children. Guilford Press.

Denham, S. A. (2007). Dealing with feelings: How children negotiate the worlds of emotions and social relationships. *Cognition Brain ve Behavior*, 11(1) , 1- 48.

Denham, S. A., Blair, K. A., DeMulder, E., Levitas, J., Sawyer, K., Auerbach-Major, S. & et al. (2003). Preschool emotional competence: pathway to social competence? *Child Development*, 74(1), 238-256.

Düzgün, Ş. (2006). Eğitim sürecinde ana babaların çocuklarına olan etkileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* ,8 (2), s. 225- 238.

Eisenberg, N. and Fabes, R. A. (1998). Prosocial Development. W. Damon(Seri Ed.) & N. Eisenberg (Cilt. Ed.), *Handbook of child psychology: 3. Social, Emotional, And Personality Development (5th Ed., S. 701-778)*. New York: Wiley.

Eisenberg, N., Cumberland, A. and Spinrad, T. L. (1998). Parental socialization of emotion, *Psychological Inquiry*, 9, 241-273.

Eisenberg, N., Fabes, R. A., Shepard, S. A., Guthrie, I. K., Murphy, B. C. and Reiser, M. (1999). Parental reactions to children's negative emotions: longitudinal relations to quality of children's social functioning, *Child Development*, 70(2), 513-534.

Eisenberg, N., Guthrie, I. K., Fabes, R. A., Shepard, S., Losoya, S., Murphy, B., ... & Reiser, M. (2000). Prediction of elementary school children's externalizing problem behaviors from attentional and behavioral regulation and negative emotionality. *Child development*, 71(5), 1367-1382.

Eisenberg, N., Losoya, S., Fabes, R.A., Guthrie, I.K., Reiser, M., Murphy, B., Shepard, S.A. Poulin, R. & Padgett, S.J. (2001). Parental socialization of children's dysregulated expression of emotion and externalizing problems. *Journal of Family Psychology*, 15(2), 183-205.

Eisenberg, N., Spinrad, T. L., & Morris, A. S. (2002). Regulation, resiliency, and quality of social functioning. *Self and Identity*, 1(2), 121-128.

Ercan, E., Ercan, E. S., Akyol-Ardıç, Ü. ve Uçar, S. (2016). Çocuklar için Saldırganlık Ölçeği Anne-Baba Formu: Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17(Ek1), 77-84.

Erdoğan, Ö., & Uçukoğlu, H. (2011). İlköğretim okulu öğrencilerinin anne-baba tutumu algıları ile atılganlık ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasındaki ilişkiler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 51-72.

Fabes, R. A., & Eisenberg, N. (1992). Young children's coping with interpersonal anger. *Child development*, 63(1), 116-128.

Feldman, P.S. (2005), *Development across the life span. (3 th. edition)*. USA: Peerson Education Ltd. Prentice Hall.

Freedman, J. L., Sears, D. O. & Carlsmith, J. M. (1989). *Sosyal psikoloji (Çev. Dönmez, Ali)*. İstanbul: Ara Yayıncılık

Frick, P. J., & Morris, A. S. (2004). Temperament and developmental pathways to conduct problems. *Journal of clinical child and adolescent psychology*, 33(1), 54-68.

Gençtan, Engin (1988). *Psikanaliz ve sonrası*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Georgiou, S.N. (2008), Bullying and victimization at school: the role of mothers. *British Journal of Educational Psychology*, (78), ss. 109-125.

- Gilman, R., & Gross, F. (2002). Electromagnetic structure of the deuteron. *Journal of Physics G: Nuclear and Particle Physics*, 28(4), R37.
- Gökdağ, R. (2002), 'Aile tutumlarının benlik ve kişilik üzerine etkileri'. İçinde D. Gökdağ (Editör), *Aile Psikolojisi ve Eğitimi* ss. 91-100. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. Yayın no: 1377.
- Gresham, F. M., Lane, K. L., MacMillan, D. L., & Bocian, K. M. (1999). Social and academic profiles of externalizing and internalizing groups: Risk factors for emotional and behavioral disorders. *Behavioral Disorders*, 24(3), 231-245.
- Gross, J. J. & Thompson, R. A. (2007). *Emotion regulation: conceptual foundations*. (Edited by: James. J. Gross). *Handbook of Emotion Regulation*. New York: Guilford Pres, 3-24.
- Gross, J. J. (1998). The emerging field of emotion regulation: An integrative review. *Review of general psychology*, 2(3), 271-299.
- Gross, J. J. (1999). Emotion and emotion regulation. *Handbook of personality: Theory and research*, 2, 525-552.
- Gross, J. J. (2014). Emotion regulation: Conceptual and empirical foundations. *Handbook of emotion regulation*, 2, 3-20.
- GÜLAY, H. (2011). Annelerin tutumları ile 5-6 yaş çocuklarının saldırganlık, olumsuz sosyal davranış ve akran şiddetine maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 31-48.
- Halberstadt, A. G., Denham, S. A. & Dunsmore, J. C. (2001). Affective social competence. *Social Development*, 10, 79-119. Doi: 10.1111/1467-9507.00150
- Halperin JM, McKay KE, Newcorn JH. Development, reliability, and validity of the children's aggression scale-parent version. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry* 2002; 41(Suppl.3):245-252.
- Harold, G. T., & Hay, D. F. (2005). Normal development in the middle childhood. *Psychiatry*, 4(6), 3-5. doi.org/10.1383/psyt.4.6.3.66355
- Hatunoğlu, A. (1994). Ana- baba tutumları ile saldırganlık arasındaki ilişkiler. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum
- Hetherington, E. M., ve Mussen, P. H. (Ed.), *Handbook of child psychology: Socialization, personality, and social development* (4. baskı) içinde (1-101). New York: Wiley.
- Hogg, M.A. & Vaughan, G.M. (2007). *Sosyal psikoloji*. (İ. Yıldız ve A. Gelmez, Çev.). Ankara: Ütopya Yayıncılık.
- Huberty, T. J. (2012). *Anxiety and depression in children and adolescents: Assessment, intervention, and prevention*. Springer Science & Business Media.
- Jewell, J.D., Krohn, E.J., Scott, V.G., Carlton, M. ve Mainz, E. (2008), The Differential Impact of Mothers' and Fathers' Discipline on Preschool Children's Home and Classroom Behavior. *North American Journal of Psychology*, 10, (1), ss. 173-188.
- Kandice Mah, V. (2012). Lee Ford-Jones E. Spotlight on middle childhood: Rejuvenating the "forgotten years." *Paediatr Child Health*. Oxford, 17(2), 81-3.
- Karaer, Y., & Akdemir, D. (2019). Parenting styles, perceived social support and emotion regulation in adolescents with internet addiction. *Comprehensive psychiatry*, 92, 22-27.
- Kawabata, Y., Lenneke, RA. Alink, B. vd., (2011). Maternal and paternal parenting styles associated with relational aggression in children and adolescents: A conceptual analysis and meta-analytic review. *Developmental Review* 2011(31) 240-278.
- Keown, L.J. ve Woodward, L.J. (2006), Preschool Boys with Pervasive Hyperactivity: Early Peer Functioning and Mother-Child Relationship Influences. *Social Development*, 15, (1), ss. 23-45.
- Kessler, R. C., Berglund, P., Demler, O., Jin, R., Merikangas, K. R., & Walters, E. E. (2005). Lifetime prevalence and age-of-onset distributions of DSM-IV disorders in the national comorbidity survey replication. *Archives of General Psychiatry*, 62, 593-602.

- Kıldan, A.O. (2008). Yapılandırmacı yaklaşıma göre okulöncesi öğretmenlerine verilen hizmet içi eğitimin öğretmen-çocuk ve öğretmen-ebeveyn ilişkilerine etkisi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Köknel, Ö.(1996). Bireysel ve toplumsal şiddet. İstanbul Altın Kitaplar Yayınevi.
- Krishnaveni, K., & Shahin, A. (2014). Aggression and its influence on sports performance. International Journal of Physical Education, Sports and Health, 1 (2), 29-32.
- Kuzu, A. (2018). Duygusal Zekânın Stresle Başa Çıkma Farzları Uzerindeki Etkisini Inceleme Yönelik Bir Araştırma (Doctoral dissertation, Bursa Uludağ University (Turkey)).
- Küçükahmet, L. (2001). Öğretim ilke ve yöntemleri. Nobel Yayınları, Ankara
- Leahy, H. R. (2011). 18 Exhibiting absence in the museum. The Thing about Museums: Objects and Experience, Representation and Contestation, 250.
- Levin, E. (2011). Baumrind's Parenting Styles, Encyclopediof Child Behavior and Development. Springer, Boston, MA
- Locke, L.M. (2002), Parenting Interactions and Prosocial Behavior in Young Children. Unpublished Doctoral Disserttion, University of South Carolina, USA.
- Maccoby, E. E., ve Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parentchild interaction. Handbook of child psychology: formerly Carmichael's Manual of child psychology/Paul H. Mussen, editor. Management Interventions. New York: The Guilford Press
- Mussen, P. H. (1984). Child development and personality. New York: Harper & Row.
- Onur, B. (1995). Gelişim psikolojisi. İmge Kitabevi, Ankara, 152.
- Österman, K., Björkqvist, K., Lagerspetz, K. M., Kaukiainen, A., Huesmann, L. R., & Frączek, A. (1994). Peer and self-estimated aggression and victimization in 8-year-old children from five ethnic groups. Aggressive behavior, 20(6), 411-428.
- Özyürek, A.(2018). Anne-baba çocuk yetiştirme tutumları ve üç farklı ölçek geliştirme çalışması. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 22(2), 659-676.
- Papalia, D. E., Olds, S. W., Feldman, R. D. and Gross, D. (2003), Human development, USA: McGraw Hill.
- Pekşen Akça, R. (2012). Ana-babaların çocuk yetiştirmede aşırı koruyucu olmaları, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, 29, 1-13.
- Rapee, R. M. (1997). Potential role of childrearing practices in the development of anxiety anddepression. Clinical Psychology Review, 17, 47-67.
- Reeve, J., & Lee, W. (2014). Students' classroom engagement produces longitudinal changes in classroom motivation. Journal of educational psychology, 106(2), 527.
- Roberton, T., Daffern, M & Bucks, R. S. (2012). Emotion regulation and aggression. Aggression and Violent Behavior, 17, 72-82.
- Rommel, D., Nandrino, J. L., Ducro, C., Andrieux, S., Delecourt, F. and Antoine, P. (2012). Impact of emotional awareness and parental bonding on emotional eating in Obese Women. Appetite, 59(1): 21-
- Russell, A. (2003). Children's sociable and aggressive behaviour with peers: A comparison of the US and Australia and Contributions of temperament and parenting styles. International Journal Of Behavioral Development, 27 (1), (2003), 74-86.
- Rydell, A.-M., Berlin, L., & Bohlin, G. (2003). Emotionality, emotion regulation, and adaptation among 5- to 8-year-old children. Emotion, 3(1), 30-47.
- Sarıtaş Atalar, D. ve Altan-Atalay, A. (2018). Ergenlik döneminde duygu düzenleme ve ruh sağlığı: ana-babanın ve mizacın rolü (Ed.: T. Bildik) Ergenlik Dönemi ve Ruhsal Bozukluklar. Ankara: Türkiye Klinikleri, 84-9.
- Savi, F. (2008). 12-15 yaş arası ilköğretim öğrencilerinin davranış sorunları ile aile işlevleri ve anne-baba kişilik özellikleri arasındaki ilişki (Doctoral dissertation), DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sekaran, U. (2003). Research methods for business. New York: John Milley and Sons.

- Sezer, A., Kolaç, N., & Saime, E. R. O. L. (2013). Bir ilköğretim okulu 4, 5, ve 6. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin anne baba tutumları ve bazı değişkenler ile ilişkisi. *Clinical and Experimental Health Sciences*, 3(4), 184-190.
- Shapiro, S. E. Ve Cole, L. C. (1994). *Behavior Change In The Classroom: Self*
- Silk, J.S., Steinberg, L. ve Morris, A.S. (2003). Adolescents' emotion regulation in daily life: Links to depressive symptoms and problem behavior. *Child Development*, 74 (6), 1869-1880
- Sille, A. (2016). Annenin duygusal sosyalizasyonu ile 48-72 aylık çocukların duygu düzenleme becerisi arasındaki ilişki (Master's thesis, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Snyder, J., Stoolmiller, M., Wilson, M. and Yamamoto, M. (2003). "Child Anger Regulation, Parental
- Spera, C. (2005), A Review of the Relationship among Parenting Practices, Parenting Styles and Adolescent School Achievement. *Educational Psychology Review*,17, (2), ss. 125-146.
- Şahin, F., Gürbüz, S., & Şeşen, H. (2017). Leaders' managerial assumptions and transformational leadership: the moderating role of gender. *Leadership & Organization Development Journal*, 38(1), 105-125.
- Şenol, F. B., & Karaca, N. (2020). Okul öncesi dönem çocuklarının benlik kavramı ve Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (54), s. 01-19.
- Tabachnick, B.G., ve Fidell, L.S. (2013). *Using Multivariate Statistics*, Pearson.
- Tanriverdi, B. (2015). İstanbul İli, Küçükçekmece İlçesi'nde Engelli Çocuğa Sahip Anne ve Babaların Durumluluk ve Sürekli Kaygı Düzeyleri ile Ebeveyn Stilleri Arasındaki İlişki. *Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*.
- Tatlı-Harmancı, S., Güngör-Aytar, F. A. (2023). Çocuklar için Duygu Düzenleme Ölçeği Çocuk Formu (ÇDDÖ) ve Yetişkin Formunun (ÇDDÖ-YF) Türkçeye uyarlanması. *Milli Eğitim Dergisi*, 52(237), 71-106. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.1072215>
- Thompson, R. A. (1994). Emotion regulation: A theme in search of definition. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2/3), 25-52.
- Thompson, R. A., & Goodvin, R. (2007). Taming the tempest in the teapot. *Socioemotional development in the toddler years: Transitions and transformations*, 320-341.
- Türnüklü, A., & Şahin, İ. (2004). 13-14 yaş grubu öğrencilerin çatışma çözme stratejilerinin incelenmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 7(13), 45-61.
- Ummanel, A. Y., & Kapçı, E. G. T. D. (2007). Okul öncesi çocuklarda akran kabulünün çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Doctoral dissertation, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı (Okul Öncesi Eğitimi Programı)).
- Uysal, H., & Dinçer, Ç. (2013). Okul öncesi dönemde karşılaşılan fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 38(169).
- Uzbaş, A. & Topçu, Z. (2010). The prevalence of aggressive and violent behaviors among elementary school students. *Elementary Education Online*, 9 (1), 93-105.
- Volavka J, 2008. Neurobiology of Violence. *American Psychiatric Pub*, s.197-55.
- Williams, S., Waymouth, M., Lipman, E., Mills, B., & Evans, P. (2004). Evaluation of a children's temper-taming program. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 49(9), 607-612.
- Wood, D. (2003). *Çocuklarda düşünme ve öğrenme*. İstanbul: Doruk Yayınları.
- Yıldırım, M. (2007). Şiddete başvuran ve başvurmeyen ergenlerin yalnızlık düzeyleri ve akran baskısı düzeyleri açısından incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Yıldız, E., & Behice, E. R. C. İ. (2011). Anne baba tutumları ile adolesan saldırganlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(3), 6-11.
- Zeman, J., Shipman, K. & Suveg, C. (2002). Anger and sadness regulation: Predictions to internalizing and externalizing symptoms in children. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 31 (3), 393-398. Doi: 10.1207/S15374424JCCP3103_11